

Жан Кристиан Егершмит – дясната ръка на Феликс Вожли в Казанлък

„Светът помни героите от бойните полета, но забравя онези, които се сражават с природните стихии...“

Началото на борбата с пороите и ерозията в България е неразривно свързано с името на френския лесоинженер Феликс Вожли (Félix Vogeli). По покана на българското правителство през 1905 г. той пристига в Казанлък с две основни задачи – да създаде първото Бюро за укрепяване на пороищата и залесяване и да положи основите на организираната противоерозионна дейност. Благодарение на неговата работа и на екипа му Розовата долина е спасена от обезлюдяване и разрушение.

Но в сянката на Вожли остава неговият най-близък съратник и първи помощник – Жан Кристиан Егершмит. Егершмит е отличник на 77-и випуск на престижното Национално училище за води и гори в Нанси (École Nationale des Eaux et Forêts). Френското правителство го изпраща в България, за да подпомага делото на Вожли – начинае, което ще промени бъдещето на страната.

Любопитен факт е, че Егершмит заема място и в културната ни история като първият французин,

превел „Бай Ганьо“ на Алеко Константинов на френски език. Благодарение на неговия превод се изгражда мост между българската и френската литература. Петър Манджуков го описва с топлота в своите спомени: „...Без да се гледа немското му фамилно име, той беше французин до мозъка на костите. Със среден ръст, тънка талия, сини очи и руси мустаки, той беше смел, решителен, жив, пъргав, нервен, не така търпелив като Вожли... Като всеки французин той беше много остроумен, саркастичен... Двамата – началникът на Бюрото и първият му помощник, Вожли и Егершмит, във всичко се допълваха взаимно...“ (из „Началото. Укрепяване на пороищата и залесяване: Феликс Вожли, Петър Манджуков – спомени“).

Егершмит произхожда от стар елзаски род, в който любовта към обществената служба се предава като семейна традиция. Дядо му Жан-Жак Егершмит (Jean-Jacques Egerschmidt, 1753 – 1838) е първият кмет на гр. Вестофен (Westoffen,

Жан Егершмит, 1903 г., архив на AgroParisTech – Centre de Nancy, France

Bas-Rhine) след Френската революция – човек, оставил трайна следа в историята дотолкова, че днес една улица и величествен дъб край града носят неговото име. По майчина линия Егершмит наследява любовта към изкуството и литературата чрез другия си прочут дядо – барон Феликс-Себастиан Фьое дьо Конш (Félix-Sébastien Foyé de Conches, 1798 – 1887) – виден дипломат, автор на редица трудове, сред които исторически справки и монографии, свързани с изкуството, и един от най-известните колекционери от XIX век. Въпреки скромния си произход чрез ум и всеотдайност той се издига до високи дипломатически постове във Френското министерство на външните работи по времето на крал Луи-Филип I и император Наполеон III. Удостоен е със званието Командир на ордена на Почетния легион – най-високото отличие, присъждано на хора само с изключителен принос към Франция.

Но барон дьо Конш не е единственият от предците на Егерш-

Голите склонове на Стара планина над с. Шипка, фотограф: Г. Волц, архив на Петя Големанова

мит, удостоен с този орден. Баща му също е известна личност. Той се казва Шарл Егершмит (Charles Egerschmidt, 1820 – 1894) и остава в историята на Франция като един от нейните най-известни дипломати. Според някои източници благодарение на него е освободен племенникът на мароканския султан и в знак на признателност му била оказана честта да влезе в гр. Сале на кон – почест, която дотогава не била оказвана на християнини.

Сред такава фамилия не е чудно, че Егершмит наследява чувството за дълг и преданост към обществото. Той е роден в Париж на 5 ноември 1879 година. Веднага след завършването си през 1903 г. започва работата като стажант в Диеп и две години по-късно е преместен в отдела за залесяване в Тулуза. Но съдбата му е пригответила голямо предизвикателство – през 1906 г. е избран да замине за България. Там лесовъдството е непознато, а думите „залесяване“, „водосбор“ и „ерозия“ звучат като чуждици. Началото е изпълнено с трудности – малцина говорят френски, няма специалисти и учени, липсват инструменти и карти, а местните се противопоставят на новите идеи. Но двамата французи не се отказват. Те започват с геодезични снимки на най-опасните райони в землищата на Шипка, Енина, Гюсово и Мъглиж. След това започва строежът на укрепителни съоръжения в пороището Гръцко дере край Шипка, Свинарски дол и криволинеен бараж при Селската река. Успоредно с това се развива и дейността на разсадниците, а залесяването постепенно обхваща южните склонове на Стара планина.

Вожли съставя първата дъждомерна карта на България и издава книгата си „Укрепяване на пороищата и залесяване“ (1911), която се превръща в Библия за поколения български лесовъди.

През 1908 г. Егершмит трябва да се завърне в родината си, тъй като очаква първото си дете. Със себе си той носи превода на „Бай Ганьо“ на френски език, създаден съвместно с Матей Георгиев и с подкрепата на Вожли. Матей Георгиев (1880 – 1948) е учител по български език на двамата французи, с които става близък приятел, и помага на Вожли да напише на български книгата „Укрепяване на пороищата и залесяване“. Учител, правист и виден

общественик, той е автор на статии с краеведска и педагогическа тематика и един от големите изследователи на казанлъжската история.

Във Франция Егершмит установява контакт с Луи Леже (Louis Léger, 1843 – 1923) – изтъкнат френски славист, историк и преподавател, професор по славянски езици в Collège de France и един от най-големите приятели на България във Франция, който изявява желание да напише предговора към книгата. През 1911 г. изданието излиза в Париж и предизвиква интерес: „...Френският превод е изключително добър – плавен, жив и пази музиката на българската реч. Благодарение на усилията на Жан Егершмит и Матей Георгиев френската публика може да се смее и замисля над тези страници, както българинът го прави у дома... Г-н Егершмит, когото познаваме и като изключителен лесовъд, показва тук същата прецизност, каквато има в науката – преводът му е точен, но и дишац, като живото слово. Благодарение на него Бай Ганьо вече принадлежи и на нашата литература...“

...Трябва да признаем, че в този тромав и трогателен човек има повече истина, отколкото в много от нашите излъскани буржоазни типове. Бай Ганьо е символът на младите народи, които се учат да бъдат себе си. И ако някой ден България има своето място в нашата литература, то ще е и благодарение на този човек, и на онези, които го преведоха за нас“ – пише Франсис Шевалие в ста-

тия във вестник Le Figaro от 25 септември 1911 година.

Следва усърдна работа в периода 1908 – 1912 година. Егершмит заема последователно постове като горски инспектор в Шарлевил, Булон сюр Мер (1911), Париж и Рамбује. По време на Първата световна война е тежко ранен на фронта, след като снаряд разкъсва едната му ръка. Мнозина биха се предали, но не и той – учи се отново да се облича, храни и пише. Продължава да служи в горската служба към Военното министерство и осигурява добива на дървен материал за армията. След края на войната е назначен за инспектор в Елзас, а от 1919 г. оглавява Инспектората в Блоа. Това е красив район, богат на гори, паркове и природни ресурси, разположен на брега на р. Лоара. В околностите му се простират хиляди хектари дъбови и букови гори, които някога са били ловна територия на френските крале. Там Егершмит намира спокойствие и си купува малка

Жан Егершмит по време на изграждането на криволинейния бараж „Женската стена“ в Селската река край Шипка, юли 1907 г., архив на Музея на залесяването – Шипка

*Жан Егершмит, съпругата му и техните осем деца (една дъщеря и седем снове).
Фотографията е подарена с посвещение на Петър Манждукوف през 1938 г.,
Държавен архив – Пловдив*

къща. Посвещава се на служба в горското стопанство и се утвърждава като един от най-уважаваните реформатори на частните гори.

Дълги години е главен секретар на Комитета по горите. Снима се в документален филм и е сред първите, които използват радиото и киното, за да запознаят обществото с проблемите на горското стопанство. Егершмит води курс в Агрономическия институт, изнася доклади и лекции и публикува множество статии за използването на дървесината като гориво и за възстановяването на горите. През 1929 г. е пенсиониран с ранг главен инспектор, но продължава да работи като експерт-лесовъд. За изключителния си принос към горското стопанство през 1913 г. получава отличието кавалер на Ордена за земеделските заслуги (Ordre du Mérite agricole), а през 1922 г. му присъждат по-висока степен на ордена – офицер на Ордена на земеделските заслуги. През Първата световна война е награден с военен кръст за храброст (Croix de guerre) и подобно на своя дядо и баща получава Кръста на Почетния легион (Légion d'honneur).

На 30 септември 1950 г. в гората край Блоа се провежда тържествена церемония, на която величествен дъб е кръстен на името на Жан Егершмит. Подобно на своя дядо – кмет от Вестхофен, в чиято чест също е посветено дърво, Егершмит получава това признание за

своя труд и отдаденост. Дъбът, достигащ до 40 м височина и способен да живее над хиляда години, се превръща в жив символ на неговата връзка с природата и делото му. На самата церемония развълнуваният Егершмит казва: „...Честта, която ми се отдава днес, е най-голямата, за която може да мечтае един лесовъд. Когато имам нужда от утеха или съвет, ще идвам тук – в този храм на спокойствието и тишината... Подобно на моя дъб аз дължа всичко на средата, в която съм се родил, като

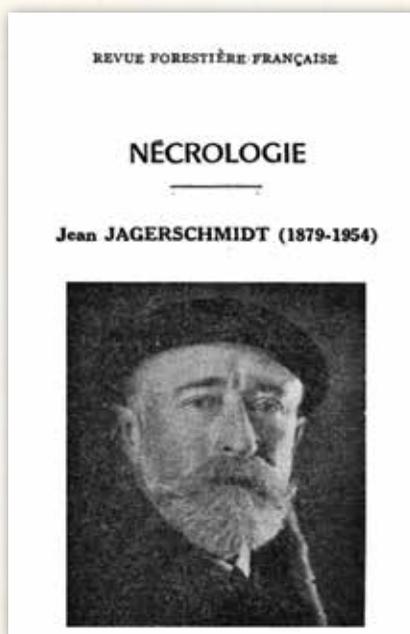
него аз дължа всичко на онези, които са били до мен, които са ми помагали, насърчавали, вдъхновявали, които са ме защитавали от лошите ветрове на живота. Тогава, във всичко това, къде е моята заслуга?“.

На 10 октомври 1954 г. Егершмит умира на 75-годишна възраст при трагичен инцидент с влак. Изпратен е от своите близки и колеги с почести и уважение. Професор Филибер Гиние (Philibert Guinier, 1876 – 1962) – френски ботаник, лесовъд и един от пионерите в екологията и горското стопанство във Франция, пише за него: „...Той обичаше гората като художник, не като техник – и може би това е критерият за истинския лесовъд...“.

Една година след смъртта му колегите му отново се събират под клоните на неговия дъб и там, сред тишината и спокойствието на гората, отдават почит на човека, превърнал любовта към природата в своя житейска мисия. „... Доблест и чест – това бе житейският път на Егершмит...“ – казва на церемонията неговият дългогодишен колега и приятел Шарл дьо Ласюшет (Charles de Lassuchette, 1870 – 1950) – френски лесовъд, председател на Комитета по горите и почетен председател на FRANSYLVA, член на Френската академия на земеделието, известен с приноса си към управлението на частните гори във Франция. Думите му напомнят, че някои хора си отиват, но корените, които са посадили, остават живи завинаги.

Жан Егершмит – дясната ръка на Феликс Вожли. Човек, който вярвал, че бъдещето се седи днес. Лесовъд, преводач, преподавател и наследник на семейство, в което дългът, знанието и изкуството били традиция. Добър съпруг и баща на осем деца. Французинът, накарал Бай Ганьо да проговори на френски, и лесовъдът, запазил България в сърцето си завинаги.

И днес, край Блоа, дъбът на Егершмит извисява клони към небето – жив паметник на човека, вярвал в силата на природата и доброто. Неговото дърво е включено в списъка на забележителните дървета на Франция като част от екологичното и културното наследство на страната.

Некролог на Жан Егершмит, публикуван в Revue forestière française, 1955 г.

Петя ГОЛЕМАНОВА